

Сергій Міщук
доктор історичних наук, професор
кафедри всесвітньої історії
Житомирського державного
університету імені Івана Франка

ГЕНРІ КІССІНДЖЕР ТА ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА США (1968-1974 РР.)

Відомому американському урядовцю й дипломату Генрі Кіссінджеру випала доля перебувати довгий час у владних структурах. Його досягнення у сфері міжнародних відносин неодноразово підтверджені життям.

Життєвий шлях і становлення Г. Кіссінджера при владі досліджували С. Херш, К. Хітченс, Л. Фурсенко та інші дослідники.

Генрі Альфред Кіссінджер народився 27 травня 1923 року в єврейській родині в поселенні Фюрт, що в Баварії (Німеччина). У 1938 р. родина Г. Кіссінджера, рятуючись від нацистських переслідувань, емігрувала в США та оселилась у м. Нью-Йорк.

У 1943 р. він отримав громадянство США й був призваний рядовим в американську армію (сухопутні війська). У Німеччині він опинився наприкінці війни. Після війни Г. Кіссінджер працював в армійській контррозвідці в американській окупаційній зоні в Німеччині.

У 1947 р. Г. Кіссінджер почав навчатися в Гарвардському університеті. Викладачі відзначали його успіхи в процесі вивчення таких дисциплін, як філософія та історія. У 1950 р. він отримав ступінь бакалавра, а в 1952 р. – магістра і в 1954 р. – доктора. У 1959 р. Г. Кіссінджер – доцент Гарвардського університету, а в 1962 р. – професор. У Гарвардському університеті Г. Кіссінджер працював до 1971 р.: окрім викладацької роботи, займався організацією навчальної роботи в університеті. У 1957 р. вийшла друком його монографія за темою докторської дисертації [1].

Працюючи в Гарвардському університеті з 1955 р., він входить до дослідницької групи Ради із зовнішніх відносин США. Займаючись науково-дослідницькою роботою, Г. Кіссінджер пише багато статей і книг, що стосуються американської зовнішньої політики та історії дипломатії. У 1958 р. одна з його робіт була відзначена премією Вудро Вільсона [2]. У своїх працях Г. Кіссінджер зазначає, що обмежена ядерна війна є найбільш ефективною стратегією проти ядерних держав або проти тих великих країн, які можуть замінити найновішу військову техніку, виставивши великі маси людей, тобто колишнього СРСР. Отримавши визнання, його концепція була названа “стратегією гнучкого реагування” й стала в 1960-х роках офіційною доктриною НАТО. Г. Кіссінджера стали залучати до роботи як експерта з питань безпеки при президентах США Д.Ейзенхауері, Дж. Кеннеді, Л. Джонсоні. У 1956-1958 рр. він займався спеціальними проектами фонду Рокфеллера.

У 1968 р. на президентських виборах у США переміг Річард Ніксон і запропонував Г. Кіссінджеру посаду свого помічника з питань національної безпеки. На цій посаді він перебував до 1974 р. Ця посада відіграє ключову роль в адміністрації президента США в процесі підготовки різних варіантів зовнішньополітичних рішень, які пропонуються президенту. Можливість підбирати варіанти рішень дозволяє частково впливати на їхній вибір, оскільки саме помічник президента здійснює попередній відбір, визначаючи сам, які варіанти потрібно пропонувати, а які – ні.

Президент США Р. Ніксон будував свою роботу виключно на вузьке коло найближчих помічників і радників. Це коло людей, які мали право прямого доступу до президента, в основному включало: Р. Холдемана – керівника апарату співробітників Білого дому, Дж. Ерліхмана – помічника президента із внутрішньої політики, Г. Кіссінджера, Дж. Мітчела, У. Роджерса – державного секретаря. Адміністрація Р. Ніксона спиралася на трьох китів – Г. Кіссінджера, Р. Холдемана та Дж. Ерліхмана.

Г. Кіссінджер одразу вступає у велику політику. Поступово він бере у свої руки всю зовнішньополітичну діяльність США. Г. Кіссінджер очолив усю піраміду органів, що вели зовнішні справи країни методами психологічної війни. Р. Ніксон в інтерв'ю у 1977 р. відзначав: “Тільки одна людина повинна займатися найважливішими питаннями, де вимагається забезпечення таємності... В'єтнамом, Китаєм, Росією, Близьким Сходом. Це робив Генрі” [3]. Так, це був тільки Г. Кіссінджер.

Р. Ніксон і Г. Кіссінджер у перший рік після виборів розгонули діяльність, яка базувалася на трьох елементах. Найбільш важливий – це те, що уряд В'єтнаму (мався на увазі Ханоя) повинен побачити, що адміністрація США зупиниться перед повним фізичним знищенням Північно-В'єтнамських міст і водонапірних станцій, закінчивши війну чесно у визначені терміни. Наступний напрям: Радянський Союз має бути попереджений, що його дружні відносини зі США в усіх площинах, а особливо в зовнішній торгівлі, будуть залежати від його подальшої підтримки Ханоя. Якщо ці погрози не вплинуть та не змусять Ханой сісти за стіл переговорів, впливає третій напрям політики – антивоєнні рухи в США повинні бути нейтралізовані, щоб виграти достатньо часу для досягнення повної військової перемоги.

Важливим елементом політики США в цей час стає її секретність. Саме при надзвичайній таємності США в березні 1969 р. почали бомбардування Кампучії. Усього було зроблено 3630 вильотів. Саме за президентства Р. Ніксона США нанесли максимальні збитки народам Південно-Східної Азії.

1969 – 1974 рр. стали для Г. Кіссінджера найбільш плідним періодом діяльності в зовнішній політиці США. Його дипломатія поєднувала в собі небачену раніше інтенсивність міжнародних зустрічей як публічних між головами держав і зовнішньополітичних відомств, так і секретних у вигляді залаштункових переговорів. За деякими підрахунками, тільки за 1969 – 1972 рр. він здійснив 29 поїздок у 26 країн світу та взяв участь у 140 зустрічах Р. Ніксона з лідерами іноземних держав [4]. Таке врегулювання проблем шляхом інтенсивних двосторонніх переговорів отримало назву “човникової дипломатії”.

Прагматичний підхід Г. Кіссінджера до міжнародних відносин у дусі Realpolitik (“реальної політики”), позбавленої зайвої ідеологізації, дали змогу йому досягти потепління у відносинах США та Заходу загалом із СРСР. У 1971 р. було підписано Чотиристоронню угоду щодо Західного Берліна, а в 1972 р. – Угоду про обмеження стратегічних наступальних озброєнь. У 1972 р., після декількох десятиліть двосторонньої недовіри, президенту США та його поміщикам удалося відновити відносини з Китаєм: вони відвідали цю країну, де зустрілися з Мао Цзедунем та Джоу Ен-Лаєм.

Обрана концепція “балансу сил” у зовнішній політиці не могла діяти, якщо з війною у В'єтнамі не було б покінчено. Зрештою, після довгих років війни, в 1973 р. США повністю вивели свої війська з В'єтнаму. Прихильники Г. Кіссінджера вважають, що за таких обставин йому вдалося досягти найбільш прийнятної згоди про припинення війни. За підписання в січні 1973 р. договору про припинення військових дій Г. Кіссінджер та представник В'єтнаму Ле Діх Тхо були нагороджені Нобелівською премією миру. В'єтнамець від премії відмовився.

Особливу увагу Г. Кіссінджер приділяв відносинам США із СРСР. При цьому він міркував не тільки категоріями налагодження двосторонніх відносин, а набагато масштабніше. 22 травня 1972 р. президент США Р. Ніксон прибув у Москву, і в ході переговорів були підписані безстроковий Договір про обмеження систем протиракетної оборони та Тимчасова угода про деякі заходи у сфері обмеження стратегічних наступальних озброєнь, а також ціла серія угод про радянсько-американське співробітництво в невійськових галузях. Цей візит, як стало пізніше зрозуміло, виявився кульмінаційним моментом у зовнішньополітичній діяльності Р. Ніксона та Г. Кіссінджера.

У 1971 р. Г. Кіссінджер здійснив секретну поїздку в Китай, яка підготувала ґрунт для першого візиту американського президента в цю країну. У ході візиту Р. Ніксона в Китай було досягнуто угоди про те, що ні КНР, ні США не будуть співпрацювати з радянським блоком і що обидві країни будуть протистояти спробам досягти будь-якій із країн панування в Азії. Таким чином, були успішно використані протиріччя Пекіна й Москви та знайдена противага експансії останньої в Азії.

Після виходу з великої політики Г. Кіссінджер почав консультувати уряд США, приватні кампанії, одночасно викладаючи в Джорджтаунському університеті. Так, у 1983 р. президент США Р. Рейган запросив його очолити Національну двопартійну комісію в Центральній Америці. У 1984 – 1990 рр. Г. Кіссінджер був членом Президентської ради з іноземних питань. Консультував Р. Рейган і Дж. Буша-старшого в процесі підготовки їхніх зустрічей із М. Горбачовим. У липні 2001 р. зустрічався з В. Путіним для обговорення теми поглиблення інтеграції Росії в систему міжнародного співтовариства.

Завдяки своїм діям Г. Кіссінджер став однією з найбільш спірних фігур політичного світу. Досягнення Г. Кіссінджера на міжнародній арені є незаперечними, і сьогодні він визнаний як один із найбільш великих державних діячів минулого століття.

Література:

1. *Kissinger H. A Word Restored: Metternich, Castlereagh and the Problems of Peace 1812-22. – Boston: Houghton Mifflin, 1957.*
2. *Kissinger H. Nuclear Weapons and Foreign Policy. – New York: Harper, 1957.*
3. *Erlih P., Novak R. Lyndon B. Johnson: The Exercise of Power. - New York, 1969. – P. 77.*
4. *Дубина А. «Патриарх внешней политики США» // Столичные новости. – 2003. – 27 мая – 2 июня.*